Kapitola o lidech kolem mikrofonu :
HEROLDI XX. STOLETÍ

Jak jsem se byl zmínil už dřív, ještě v půli 20. století byl pro většinu nerozhlasových lidí mikrofon věcí přijímanou spíše s jistou bázní, když ne s nedůvěrou. Každý vzdáleně tušil, že mu ta věc může vyvést nějakou zlomyslnou nečekanost, přinejmenším ho veřejně zostudit tím, že nebude schopen dostat ze sebe nic kloudného, bude se zamotávat a koktat či alespoň přeříkávat tak, že nevysloví správně ani Dobrý den. (Je to patrně v nás od onoho mlhavého pradávna, kdy jsme se klaněli hromu a blesku nebo posvátnému kameni, ochotni přinášet jim drobné pozornosti, aby nám byli příznivě nakloněni – což se uchovalo až po dnešní časy, jen se to jmenuje korupce.) Ostatně stačí se podívat na fotografie z těch dob, kdy oblíbený Josef Laufer reportoval sportovní dění ze stadionů – ty mikrofony vypadaly zpočátku velmi zapeklitě až výhružně, takže nebylo divu.

Ale pojďme k pramenům: Jakpak asi vznikl HLASATEL? To slovo i s jeho významem známe z dob rytířských, kdy každý pán toho označení hodný měl svého herolda čili hlasatele, který ho za zvuku trub uváděl v obecnou známost a hlásal jeho hrdinské činy. Rytíře pohltil proud času (bohužel i s rytířskostí), jen heroldi zůstali, neboť se stále objevovalo dost pánů, které bylo uvádět ve známost a hlásat jejich záfné činy. (I ty trouby zůstaly, jen jejich forma se změnila; ale o tom patrně netřeba slov.) Až ve dvacátém století doznala hlasatelská instituce díky rozšíření vynálezu rádiového vysílání zásadní změny: hlasatelé se stali jeho průvodci a nositeli zpravodajských informací, čili speakery alias spíkry; český ekvivalent *mluvčí* se tu neujal a má dnes samostatné pole působnosti, na rozhlasu nezávislé.

Ocitl jsem se mezi lidmi, které jsem znal jen zběžně. Ale brzo jsem poznal, že jde o vzácný kolektiv, kde si lidé věří, jsou kdykoliv ochotni pomáhat jiným a jejich jedinou starostí je dobře odvedená kvalita. To bylo tenkrát na přelomu padesátých a šedesátých let dosti neběžné. Ujali se mě všichni: Olga Fialová a Zdena Hustá co pozorné korektorky, Jan Křapa jakožto vyučující v otázkách technických, Boženka Pernicová (později Písařová) jako všestranná síla, bez váhání schopná zaskočit v situacích zdánlivě neřešitelných, a ovšem tehdejší šéf hlasatelů Jiří Binko, vysoce inteligentní majitel měkkého barytonu, který pro sebe nechával všechny nevítané služby (například štědrovečerní nebo silvestrovskou), případně služby předem tipované jakožto zvláště náročné. Teprve od Honzy Křapy jsem se dozvěděl, že brněnská stanice byla tehdy řídící stanicí okruhu dlou-

hé vlny (tehdejší vysílání probíhalo výhradně prostřednictvím amplitudové modulace – dnes je skoro vše modulováno frekvenčně, takže na starých přijímačích jsou dlouhé a střední vlny téměř prázdné a nechytíme na nich ani rýmu).

Jedinečným pomocníkem i zdrojem poučení ba i zábavy byl velký sešit nadepsaný PALUBNÍ DENÍK. Byl to souhrn záznamů všeho, co se ve službách přihodilo, provozní postřehy i stížnosti, na co jest si dát pozor, kde je jaká exkluzívní výslovnost (nejčastěji u vlastních jmen, např. že se Hieronymus Bosch v originálu čte BOS, zatímco běžně slýchané Boš je čtení německé, nikoliv nizozemské). A zejména se tam ukládaly hlasatelské perly, ať cizí nebo vlastní výroby. Někdy varoval zápis před lehkomyslným přečtením nebezpečného textu, který vyšel najevo až při realizaci. Klasický příklad vzešel z oblasti rolnické: „Žádáme zemědělce, aby v tomto období letních veder nemíchali večerní mléko s ranním." (Řekli jste si to nahlas? No proto.)

Je samozřejmě už pouze na hlasateli, jestli nástrahu prohlédne a nějak překlene. Proto mají tito spíkři vyvinutou schopnost číst text o kus dopředu a přitom vyslovovat bezchybně něco jiného, totiž to, co oči přečetly předtím. V tom byl Jenda Křapa uznávaný mistr. Asi i proto ho rádi zvali filmaři do Zlína, aby četl průvodní texty k nejrůznějším snímkům; dokázal to bez nácviku tedy „ze štégrajfu" neboli „prima vista", to jest na první pohled. (On sám tomuto přednesu říkal „styl co slovo, to perla", protože neviš-li, jak se věta vyvine a jak skončí, musíš mít větný přízvuk v záloze, abys ho nevystřelil předčasně. Nanejvýš se ti může stát, že už ho není kam dát, proto z toho vyjdou všechna slova oné věty stejně zdůrazněna, viz výše.)

Kromě mne nikdo z hlasatelů této osádky neměl sklon k přeřeknutí čili k breptu (výborný spíkr, herec Jiří Brož sypal před rozhlasovou frekvencí po zemi pomyslný prášek Antibreptin, což mu údajně pomáhalo nemyslet zbytečně na případná úskalí textu). Tréma je totiž věc víceméně nepostižitelná a nemusí být vůči ní imunní ani letitý profesionál, jak doznal příležitostně nejeden z význačných herců. (Přiznám se, že dovede někdy zaskočit i mne; časem jsem přišel na to, že se to stává jenom tehdy, když mám mít počáteční slovo. Když začíná někdo jiný, jsem zcela klidný.) Breptů zachycoval palubní deník poměrně málo a většinou nebyly z domácích luhů. Jan Křapa uklidňoval rozechvělé adepty domluvou věru nikoliv běžnou: „Moc si to neber. Mysli si, že nefunguje linka z kontroly, a i kdyby, tak je možná výpadek na vysílači – no, a kdyby i nakrásně všecko fungovalo, kdo myslíš, že je zvědavý zrovna na tebe ? A pokud breptneš, nesnaž se to hned opravovat, nejlíp uděláš, když si toho jakoby nevšimneš, to projde jako přeslechnutí a aspoň se do toho nezamotáš. Opravovat můžeš, až budeš jistější a klidnější."

Přál bych každému novici v jakémkoliv oboru, aby se dostal mezi lidi tohoto ražení. Měl jsem pocit, že jsem o kus lepší, než byla pravda, a to mi

dávalo pocit jistoty a táhlo mě to vzhůru. Nelze se mimoto nezmínit o studijních lekcích ortoepie a francouzštiny, kterými nám rozšiřoval obzory nezapomenutelný pan profesor Ohnesorg. Zvláště ortoepie mi dala trochu rozhled po této stránce jazykové praxe a názor na to, jak má vypadat čeština, má-li být žádoucí pro všechny mluvčí.

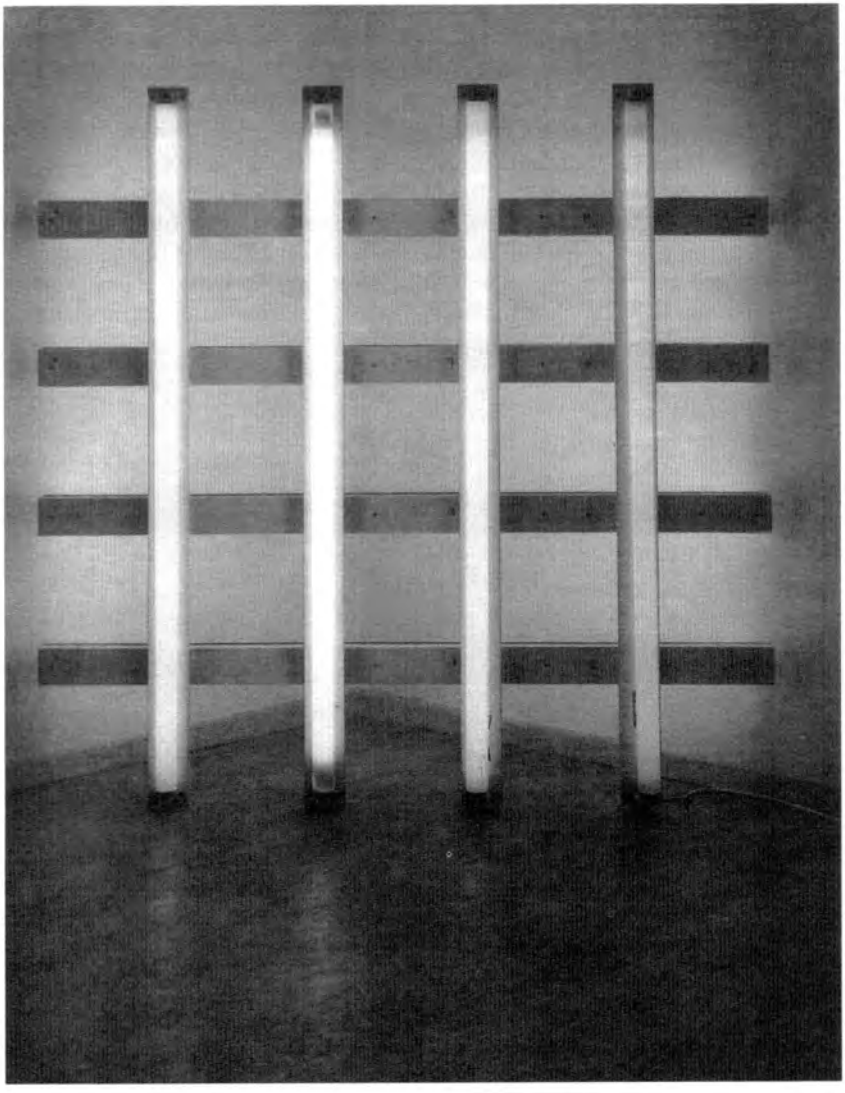

Dan Flavin, **Bez názvu (Pro Herolda Joachima)**, 1977

Mimo jmenované stálé pracovníky hlasatelny – a současně též inspekce, kterou jsme museli zastávat sami – jsem měl možnost poznat několik znamenitých externistů, kterými se doplňovaly služby v případech potřeby (onemocnění, dovolené, zvláštní akce, např. veletrh). Hlásila u nás Věra Kunderová, profesor Dušan Josef, Petr Spielmann, dnešní šéf galerie v Německu – a zajisté i další, které už jsem nezažil, protože věci nezůstaly stát tam, kde mi bylo dobře. Takže o tom potom.

A abych z toho nevyšel jen tak ve zlatohávu, uzavřu dnešní vyprávění vzorovým průšvihem: měl jsem onoho dne nástup služby v šest hodin ráno, ale jakkoliv jsem to měl z domova blízko, vzbudil jsem se sice před šestou, ale příliš pozdě na to, abych to stihl. Vřítil jsem se do hlasatelny pozdě a hned jsem volal komunikátorem do technické kontroly: „Vašku, jsi tam?" Shůry se ozvalo: „Ano prosím, sakra !" Neboť tímto spojením Václav Krupička normálně přitakával. „Jak to proběhlo?" vyzvídal jsem. „No, akorát jsem místo tebe řekl do antény, že bylo šest hodin." (To hlášení času bylo znamení pro změnu napojení stanic, takže muselo být!) – Zlatý Vašek, dej mu Pámbu nebe, ať chce, nebo ne. To jeho „ano prosím, sakra" jsem si nechal ve slovníku na jeho památku.

— • —